

Párhuzamos értelmezések és modellek – integráció, szegregáció, asszimiláció – a kisebbségkutatásban

MTA Társadalomkutató Központ, Jakobinus terem (1014 Budapest, Országház utca 30.)
2010. május 27.

Az előadások rövid kivonatai

ÁTÉRTÉLMELZÉSEK

Tóth Ágnes, Vékás János - A kisebbségi közösségek társadalmi integrációjának külső és belső tényezői

Egy társadalom integráltságának mértékére a tényezők rendkívül nagy száma van befolyással, a ráhatás különböző mértékének összetett összefüggésrendszere által. Kutatásaink során e tényezőket négy csoportba soroljuk, a demográfiai, gazdasági, politikai és kulturális tényezők csoportjába.

Egy kisebbségi közösség esetében azonban nemcsak a tényezők jellege a fontos, hanem az is, hogy a ráhatás milyen irányból érkezik. E rendezőelv szerint a tényezők három kategóriája különböztethető meg.

A tényezők első csoportja a közösséget körülvevő társadalmi környezet: az állampolitika és a társadalom többi részének viszonyulása. Ezeket nevezhetjük külső tényezőknek. A tényezők második csoportja magának a kisebbségi közösségnek a belső, immanens tulajdonságaiból ered: a demográfiai jellemzők egész sorából, és abból a rendező elvből, ami a közösséget közösséggé teszi, amire alapvetően a közösség domináns kulturális mintái nyomják rá bélyegüket. A tényezők harmadik csoportja maga a kisebbségi léthelyzet: a területi eloszlás, az intézményi ellátottság nehézségei.

E harmadik tényezőcsoporttal kapcsolatban a demokratikus környezetekben fokozatosan kezd kialakulni az egyetértés abban, hogy a kisebbségi léthelyzetet olyan pozitív diszkriminációval lehet – és a harmonikus társadalmi viszonyok érdekében kell is – ellensúlyozni, amely a kisebbségi önkormányzatiság intézményrendszerének keretében magában foglalja a közösség önmegvalósításának és újratermelésének feltételeit is. Nagy – és ideológiai mozzanatokkal is jelentős mértékben terhelt – vita folyik arról, hogy milyen és mekkora a külső és belső tényezők szerepe az integrációban.

Vannak, akik egyoldalúan csak a külső tényezők szerepét hangsúlyozzák a folyamatban. Szinte kizárólagosan a többség részéről megnyilvánuló rasszizmusról, nacionalizmusról, kirekesztésről beszélnek, s a kisebbségi közösségeket pusztán kiszolgáltatott áldozatoknak igyekeznek bemutatni. Ezzel azonban nem csak a saját sorsuk iránti felelősség alól mentik fel őket, de a helyzetük változtatásáért tett erőfeszítéseik értelmetlenségét is sugallják.

Mások pedig annyiban egyoldalúak, hogy a kisebbségi közösségek helyzetét, egyfajta esszencialista megközelítéssel, kizárólag az adott közösség belső jellemzőiből vezetik le.

Elemzéseink során a társadalmi integráció folyamatát spirális vonallal ábrázoljuk, amely mentén elhelyezkedve a társadalmi integráció tényezői interaktív viszonyban hatnak egymásra. Ez a megközelítés azonban önmagában még nem visz bennünket közelebb az integráció problémájának kezelését is segítő modell kimunkálásához. Ahhoz ugyanis, hogy szét tudjuk választani a dezintegráció külső és belső tényezőit, tudnunk kell kvantifikálni is ezen tényezők hatásának mértékét és módját. Ezt a célt szolgálják „Identitás és modernizáció” című projektünk keretében azok a módszertani kísérletek, amelyek közül most bemutatunk egyet, amely a települési szinten összegyűjtött különböző demográfiai adatok közötti korreláció vizsgálatának elvén alapul. A példákat a magyarországi cigányság köréből vesszük, mert a dezintegráció jelenségei és folyamatai itt a legkifejezettebbek.

A módszertani kísérlet keretében azt mutatjuk meg, hogy az össznépesség és a cigányság iskolai végzettsége és gazdasági aktivitása közötti települési szintű korrelációjának értékéből hogyan következtethetünk az integráció külső, illetve belső tényezőinek szerepére a településen.